

Een uiltje knappen?

Carel de Vink

Het zal half april geweest zijn. Terwijl ik in het donker van de beginnende nacht over de snelweg zuidwaarts rijd, merk ik bij herhaling kleine bleke vlekjes die mij tegemoet komen. Op een hoogte van vier tot vijf meter. Vleermuizen? Het zou kunnen na een bijna zomerse dag. Maar ik weet wel beter. Veel zangertjes trekken 's nachts. Daarbij volgen ze 'landschapselementen' zoals rivieren. En dus blijkbaar ook asfaltstromen. De A28 tussen Groningen en Assen loopt min of meer noord/zuid. Er zit meer beweging in de nachtelijke luchten dan wij merken. Hoeveel vogels zijn er de afgelopen nacht over uw huis gevlogen?

Dat sommige vogels een voorkeur hebben voor het donker, is bij menigeen bekend. Uilen zijn het bekendst. Hun roep wordt sfeerbepalend gebruikt in films om de eenzaamheid van de nacht te benadrukken. Of om de onheilspellende beklemming van de situatie te 'schilderen'. Daarnaast zal ook de natuuranfabeet in een quizprogramma weten te scoren met de nachtegaal. Andersom heb ik meermalen onwetende wandelaars met ongeloof zien reageren als ik hen attendeerde op een nachtegaal die bij daglicht zong. "Die zingen toch 's nachts?" Jazeker! Ik heb in mijn tent wel halve nachten wakker gelegen omdat twee wedijverende nachtegaalen tot op 3 meter van het dunne textiel hun zangstrijd voerden.

Als vogelgenieter kunnen we natuurlijk allemaal nog wat meer soorten opsommen. De nachtzwaluw met zijn sonore geronk, dat begint zodra de meeste andere vogels zwijgen. Nachtreigers zoals kwak, woudaap en roerdomp. Ook die beperken het leeuwendeel van hun activiteit tot de donkere uurtjes. In het duister van de nacht bakenen ze hun gebied af, bouwen hun nest, zoeken voedsel voor hun jongen en zichzelf. Filmmakers zullen niet snel het 'hoempen' van een roerdomp in hun productie verwerken.

Zwartkop, jong

Foto: Frans van Lier

Veel nachtelijke vogelactiviteit gaat aan ons voorbij. Zo zijn er heel wat moerassoorten actief na zonsondergang. Rallen struinen roepend door het riet. Soorten als snor en sprinkhaanzanger zingen.

Soms ook de grote en kleine karekiet. En niet te vergeten de bosrietzanger. De koekoek wil ook nogal eens proberen het donker op te luisteren met zijn roep. Roodborst en zwartkop zingen tijdens hun nachtelijke trektocht en in het late voorjaar kun je soms de kwartelroep ergens hoog in de nachtelijke lucht horen.

Kluten

Foto: Frans van Lier

Ook de najaarstrek voltrekt zich grotendeels onzichtbaar. Een maanverlichte nacht en een plotseling kreetje leverde mij ooit de enige waarneming van kluten boven mijn woonwijk. Smienten laten zich horen in winternachten boven onze huizen. Dat geldt ook voor goudplevieren. Op de Waddeneilanden en langs de kust zijn het vooral scholeksters en wulpen die je, zomer én winter, uit de slaap kunnen houden. Voor hen zijn eb en vloed van meer belang dan de hoeveelheid daglicht. Ze vinden hun voedsel op de tast, mits het slik bereikbaar is*.

Contrasterend met de nachtlucht kun je heel af en toe soorten als lepelaar, blauwe reiger, en vaker diverse soorten ganzen waarnemen. Ook andere eenden dan de smient passeren het wolkendek van de nacht. Hun geluiden vullen de donkere hemel, evenals hun roep of het ruisen van hun vleugelslagen.

Radarbeelden verraden veel nachtelijke trekbewegingen. Een doffe plof tegen de ruit meldt ook zo af en toe dat een vogel moeite had

om in het donker zijn koers te bepalen. Met een zaklantaren of bij het licht van de buitenlamp ga ik altijd kijken. Meer dan wat dons en een fraaie poederafdruk op het raam heb ik nooit gevonden. Wat niet wegneemt, dat heel wat vogels verongelukken in de nacht. Windmolens, hoogspanningsleidingen, het verkeer en andere getuigenissen van menselijke nabijheid kosten heel wat nachtelijke vliegers het hachje.

In de vroege ochtend blijken menigmaal nieuwe vogels present op de plek, waar deze de voorgaande dagen ontbraken. In de nacht gearriveerd. Soms massaal. Een vroege duinwandeling leverde mij ooit ruim 50 roodborsten op. De voorgaande dagen waren dat er nooit meer dan vier per dag in hetzelfde gebied.

Vogels uit het hoge noorden, zelfs soorten die het liefst bij daglicht vliegen, hebben meestal meer dan de periode van daglicht nodig om zeeën te passeren. Sommige liften een stukje mee aan boord van een schip, dat ze dankzij de gevoerde lichten weten te vinden.

Ook vogelringers hebben weet van nachtelijke vogelactiviteit. Vaak levert de eerste ochtendvangst aanmerkelijk meer exemplaren op dan de vangrondes erna. Er wordt gevangen vanaf een halfuur voor zonsopkomst. Vangkooien voor

waterral en porseleinhoen worden juist in de nacht gebruikt. Zou het een idee voor onze ringgroep zijn om eens bij te houden hoe de vangstverhouding is tussen de eerste schemeringsronde en latere vangsten?

Hoeveel vogels zijn er actief terwijl wij slapen? We zullen het nooit weten, maar wie erop let, kan er in ieder geval een vleugje van meekrijgen. Overigens ben ik zelf geen fervente nachtvoelaar. Geheel trouw aan de soort waarnaar mijn familie vernoemd is, ben ik meer een man van de dag. Let maar eens op: bij lentezang is de vink een van de laatste die (zo rond zonsopkomst of zelfs later) begint te zingen. Als de kippen op stok gaan, verstomt ook de vinkenzang. Om de beginnende nacht te laten aan de laatste merel, koolmees, roodborst en zanglijster. Die op hun beurt het stokje doorgeven aan de echte vogels van de nacht.

**Vogels onderhouden een ander ritme van dag en nacht dan de meesten van ons. Op elk willekeurig moment van de dag kun je vogels aantreffen met de kop in de veren en veelal op één poot. Of het nu grutto's in de Eempolders betreft of de merel in de heg...*

